

Isabel-Clara Simó

Tzoé

ESPURNA
bromera

Premi Fundació Bancaixa de Narrativa Juvenil

1

EL ROIG

Ximo el Roig té la mateixa son, a les quatre del matí, en l'actualitat, que fa quaranta anys, quan es va fer càrrec del Mas del Potro. Més de quaranta anys munyint vaques quan encara és negra nit; ara les dues úniques vaques que li queden són la Negreta i la Rossa, rere l'embargament del banc –maleïts siguen tots els banquers! I tots els polítics! I tots els qui els alimenten amb la seua bavosa covardia!–, i encara es desperta enteranyinat, ple de badalls i prometent-se que el vi del sopar s'ha acabat. Que un home necessita dormir.

Les vaques mugeixen, impacients. El cel és negre i serè, si bé fred. Apunta la primavera i encara manca molt perquè la matinada no siga una fuetada rasposa i gèlida, en el llarg, fatigós camí que va del llit a l'estable.

El Roig ja no és roig, perquè només li queden quatre cabells, que voleien en el fred negre de la nit i la barba li creix poc. Com si tinguera una

eterna varicel·la motejant-li el rostre. La mare deia al mestre d'escola que el seu menut seria delicadet, de pell fina i bones maneres. La mare cria malves i ell és qualsevol cosa excepte delicadet. Va munyint amb els dits hàbils del costum. Primer la Negreta, perquè la Rossa té més paciència. El doll es dispara com si volguera foradar el cul del poal. Fa olor de fems, de palla, de son i de nit. I de vaca, clar.

L'estable és a tocar la senda que condueix, després d'uns revolts, com si l'orografia haguera volgut jugar a fer puntes, a la carretera d'Alcoi. El Roig deixa sempre la porta oberta de l'estable, fins i tot en el cor de l'hivern, perquè es ventile l'aire. Tot i el costum, ell és encara capaç de sentir la ferum dels dos animalots, del gas metà que emanen els seus excrements i de suor i llet animal. Ara i adés, gira el cap per mirar la senda —la senda del Calbot—. El llum de l'estable està encès i una bombeta de cent il·lumina tot l'espai, atrotinat i vell, i part de fora de la porta, en forma de cercle, encaputxada sota un barret metàl·lic que havia sigut de color verd. A tocar la senda del Calbot, el Roig va construir, fa dues dècades, una cleda de fusta, que hui cau a pedaços, però que encara té porta, mig abatuda a terra. Els ulls ensonyats del Roig s'enfoquen de tant en tant a la senda i les

restes de la cleda. I és que la llet li fa fàstic, i alguns colps, l'olor li provoca vòmits àcids i enllagrimats. És intolerant a la lactosa, que ho ha dit el metge, el senyor Pons. El doctor Pons, que té sempre raó fins i tot quan parla de política o xarra sobre els preus del bestiar. Veges què n'ha de saber.

La veu just després d'un badall i quan encara no ha omplit ni mig poal de llet de la Negreta. Sí, té la vista lleganyosa i més en aquestes hores, sense comptar les ulleres que són a la tauleta de nit, al seu lloc. Però allò que passa per l'exterior de la cleda corre més que no camina. El Roig no pot evitar disparar un doll de llet calenta contra el terra: allò que corre és una xiqueta. Deixa el poal a terra, allunyat de les potes de la bèstia perquè la Negreta no el bolque i es gira del tot. La Negreta ho desaprova amb un mugit brusc i pica les peülles a terra, tant, que de poc no li va el poal enlaire i tota la llet a xopar la palla i els fems. El Roig s'alça, es frega els ulls i aleshores aquella figureta desapareix de l'àrea visual que té des de dins l'estable.

El Roig és home de cames llargues, tot i la gepa que, potser pels anys, potser per treballar ajupit, en el blat, en la civada i en l'hort, se li ha posat a l'esquena. També és un home de món; vol dir que n'ha vistes de verdes i de madures, de tendres i

de marcides, de dolces i d'amargues, de fines i de bastes. Té una escopeta just penjada a la llinda de la porta de l'estable, rovellada i potser sense bales ni balins, però intimidadora com ho són totes les armes del món. Però la xiqueta ha desaparegut del seu camp visual i això no és cosa d'escopetes ni de tenir més món o de tenir-ne menys: és cosa d'agafar la nena, i com manen les lleis del cor, de la natura i del costum, alimentar-la i abrigar-la.

La carretera és fosca, però el Roig porta sempre la llanterna a la butxaca. Un dia va trobar una guineu, tota pell i ossos, que s'amagava a la vora de l'estable i el Roig la va enfocar i la llum la va fer fugir. Ves a saber on para ara, l'animaló, que és d'aquells que s'anomenen feristeles i que no aprofiten per a res, ni hi ha cap manera de traure'n profit, si no són elles les que trauen profit de tu i del bestiar menut.

Enfoca, doncs, la llanterna i veu una figureta fugissera que es fa escàpola. Va de pressa. Potser és un nen. Porta pantalons i no es gira en notar la resplendor de la llum de l'anèmica llanterna. En quatre gambades, el Roig l'atrapa, l'atura pels muscles i la mira als ulls. Està pràcticament agenollat, cosa que li causa treballs amb l'artrosi dels dimonis, que el doctor Pons no sap curar-li. Els metges només curen

les coses que es curen soles. Una altra cosa són les operacions, o enguixar un braç si te l'has trencat, o traure't un vidre que t'ha esclatat a la cara. Si no hi ha sang o trencadissa, els metges branden el cap i diuen que això es curarà soles o que això no té remei i s'hi ha de posar resignació. Ser metge és més descansat que ser camperol: una veritat indiscutible.

La criatura sí que és una nena, com li havia semblat al principi, a la primera llambregada. Porta una samarreta de mànegues curtes, de color esvaït i amb el Capità Amèrica pintat; uns pantalons de xandall que devien haver sigut blancs algun dia i unes vambes sense cordons i plenes de brutícia. Sense mitjons.

—On vas tota sola? Que t'has perdut? On són els teus pares? Com et dius, xiqueta?

La nena el mira, corruga les celles i no diu ni paraula. Que deu ser muda, aquesta? I d'on ha eixit? El Roig toca la brutícia dels pantalonets i veu que és fang recent, com si haguera caigut uns quants bacs. La nena tremola de fred i el Roig es lleva a poquet a poquet la seua jupa, tot deixant la llanterna a terra, que fa ombres en la careta bruta de la xiqueta, com si estiguera a punt de fer guinyols o de projectar ombres xineses amb els seus dits menuts.

Quatre anys. Cinc a tot estirar. O és muda o no m'entén.

—¿*Cómo te llamas?*

Mira de parlar amb veu tranquil·la, perquè la menuda té els ulls ombrejats de por. L'embolcalla amb la jupa i tot seguit se la carrega a coll. Pesa menys que la gosseta, la Seli, que va morir no fa ni un mes i que li feia companyia, malparida la fera freda que enganxa el coll d'homes i bèsties i se t'emporta tot el que vols. Només li queda l'Astut, que és tan vell que no aprofita per a res. I només fa el gandul tot el dia. Prompte se l'emportarà la fera freda, que no té pietat de ningú.

—Si no parles, doncs no parles. Ara menjarem. I t'abrigaràs una mica. I avisarem les autoritats, eh, menuda?

La Negreta està furiosa i el Roig sap que quan comence a bramar la Rossa, que és de bona pasta però deu tenir les mamelles a punt de rebentar —i això fa mal, ell ho sap com si ho patís ell mateix, de tant que ho ha vist en totes les vaques que ha tingut al llarg del temps—, doncs quan s'encete el concert la Rossa i la Negreta faran una tabola que ni la banda municipal d'Alcoi en dia de festa. Afanyem-nos, va.

Quan són de nou a l'estable, la xiqueta asseguda en la camarra de l'home, repenjat el cabet en el

seu pit —una cosa que posa aigua als ulls, s’ha de sentir per saber-ho—, i ell li dona el got de metall que té per traure escuma de la llet, ben ple, i la nena beu la llet amb avidesa, ell engrapa el mugró de la vaca i continua la faena. La nena va bevent i de tant en tant tanca els ulls. La jupa que li han posat li llisca dels bracets i ni ho nota, perquè tenia set i fam i ací dins fa caloreta i tot. L’emanen les vaques i la palla humida i apegalosa de l’estable.

Fins que no té les dues vaques munyides, el Roig no telefona. Busca en la butxaca dels pantalons i n’extrau el mòbil, tan brut que no es poden llegir els números de les tecles. I aleshores truca als municipals. Sap el número de memòria. Ho ha d’explicar tres vegades, perquè el policia de guàrdia està o adormit o embovat. I perquè la seua és una història que no passa cada dia. Una xiqueta en una senda fosca, soleta i que no entén què li diuen. Hi ha dies —poquets— que fins i tot fa gràcia ser policia, eh que sí, carallot?

El mas és just al mig del barranc del Cint, a mig quilòmetre de la carretera i a tocar la senda que hi condueix. Alcoi és a un quilòmetre, i dona a l’Eixample. El punt més alt és el pic de les Àli-

gues, on sobrevolen voltors cobejosos i pintorescos. L'afronteren dues fonts: la font del Teular i la font del Sabater, que alguns anomenen font del Pastoret, veges tu quantes històries antigues que graviten sobre les cases, els camins, els barrancs, les cascades, els boscos, els pics més alts i els més baixos. A tot arreu, allà on les persones han deixat petjada, hi ha una història que es conten els uns als altres o que s'obliden, però que tenen noms o motius perdurables. Allà en plena serra de Mariola, la natura és de vegades esquerpa, de vegades nutrient com un pit de dona. De vegades punxa i de vegades amanyaga, com fan les persones, les unes amb les altres.

Al davant del mas hi ha un rierol. D'aigua no en falta mai, ni als rigors de l'estiu. El Roig sap que de vegades pugen joves excursionistes i s'hi banyen en conill. En una aigua tan freda que després els pardalets els fan vergonya, desapareguts entre la tofa de pèls púbics, al capdamunt de les cuixes. El Roig sempre somriu, si en sent el tragí, en intentar comprendre què pot maquinari un cervell humà per ficar-se de gust en aigua gelada. Clar que tots hem sigut joves i que sempre es fan homenades i juguesques, però està ben segur que això és la moda de les pel·lícules. Sembla que si no et banyes tot sencer

quan ve l'estiu no ets d'aquest món. Encara que no et vinga de gust. I tot perquè a Hollywood ho han posat de moda i tots, com ramats, a copiar. Temps era temps, els valencians imposaven les modes al món. Ara no som, pensa el Roig, més que mones domesticades pel televisor i pels jocs aquells en què ens podem matar els uns als altres sense que ni la justícia diga res ni els capellans parlen de pecat, com quan ell era menut.

En acabat de munyir les vaques mira aquella preciositat de criatura que s'ha adormit sobre ell. Mira que és bonica! Com pot algú fer mal a una criatura així? I d'on ha eixit aquesta mocosa?

Sent que s'acosta un cotxe i que entra, en primera i fent bots per l'estretor de la senda, per la part oberta de la cleda, veges tu per a què serveix un tancat, ai, senyor! En baixen el Manso i Tomàs. Manso és un malnom i Tomàs un nom de fonts, però no en sap res més. Amb la policia, ni que siga municipal, com menys tractes, millor.

Els dos homes porten una llibreta, com si fórem al segle xx, mecasonendéu i que reantics que són alguns, tan joves i forts com semblen!

L'interrogatori no és llarg. Però està ple de pauses. La presència de la xiqueta, arraulida en la falda de l'home, és explícita. El Roig ha d'alçar-se del

menut tamboret per assenyalar exactament on ha vist la nena per primera vegada. No, no ha sentit cap cotxe, ni camió, ni plat volant, què s'han pensat aquests, que ja crie malves? I torna a començar la comèdia:

—Jo què sé com es diu! No parla. Que no em sentiu?

Al fons s'aixeca, imponent, l'alba. Regant de llum la suau corba de la carena i l'herba xopa on brilla el reixiu, i els sembrats pacients que gairebé se sent com respiren a la llum nova del dia.

Arriben a un acord: ells faran l'atestat i el Roig haurà de firmar ací i ací. I s'enduran la xiqueta a l'hospital, perquè l'examinen. I de seguida s'ha d'avisar el senyor jutge, que és l'únic al món que pot decidir sobre les criatures que arrossegueu els peus sobre els trossets poblats de la Terra. Els jutges són misteriosos i estranys i no parlen com les altres persones. Si algú es penja d'un arbre no el pots ni despenjar fins que arribe el jutge, i si la teua dona ha parit, la primera obligació és anar a l'arxiu perquè conste que existeix. Sense papers signats i jutges severos que ho confirmen, no existiríem, seríem com fantasmes embolcallats amb llençols blancs fent por per les xemeneies de les cases.

Quan van a agafar-li la xiqueta, que obri els ulls i mira sorpresa les dues cares desconegudes, el Roig diu:

—Vaig amb vosaltres. És que a mi ja em coneix, i a vosaltres us tindria por.

I s'encabeixen tots quatre en el cotxe i enflen el camí d'Alcoi.

Joaquim Maria Brotons, anomenat Ximo el Roig, és fill de Joaquim i de Josefina, propietaris de generacions del Mas del Potro, té ara seixanta-nou anys, artrosi als genolls i als colzes, una operació d'hèrnia discal; apersonat i forçut, almenys quan no tenia tants anys, ha anat declinant i ara només disposa de temporers quan s'ha de sembrar i de collir, quan l'hortet s'ha de sulfatar i quan s'ha de dallar el blat. El mas no dona ni la centèsima part del que havia donat, en temps dels rebesavis, i sort que, fora de quatre gallines i una gàbia de conills, ja no ha de cuidar més bestioles. La llet de les dues vaques, que porta cada dia a la cooperativa, en la seua ranxera adaptada a la faena, són el seu principal manteniment.

Una altra cosa és quan vivia la Rut, que ja fa cinc anys que rau enterrada, mal llamp, al cemen-

teri d'Alcoi, Sant Antoni Abat, on el Roig no va mai, ni per Tots Sants, perquè ell no creu en mandangues d'altres mons ni d'ànimes beneïdes ni tots els romanços que, mentre ella va viure, va haver d'empassar-se dia sí i dia també.

Perquè la Rut era molt de missa. Bé: no anava massa a missa, però resava i passava el rosari i, si la punxaves, et contava històries que feien pensar. La més important de totes era la història del seu nom. La Rut antiga, la de la Bíblia, era casada i vivia amb la sogra, que es deia Noemí, però el marit que es deia una cosa així com *Eldelmelic* o ves a saber com, perquè ara fa temps que les paraules li fugen del cap al Roig, i això ni el doctor Pons ni la Maria Fontanera, la que posa les mans i ho cura tot, pot evitar-ho, perquè quan et fas vell se't reblaneix el cervell que tenim a dins la closca, i els replecs es fan plans i sort que ja en saps, de parlar i de fer números quan vens i quan compres, perquè altrament quedaries com un xiquet de bolquers. Bé, doncs l'home aquell d'aquella Rut es va morir i en comptes d'anar-se'n ella amb la seua família, com era el costum, bé, no se'n recorda per què, però es veu que eren immigrants, com els que venen de Múrcia o del Senegal, de Sèrbia o del Marroc, doncs aquella també. Però es veu que Rut estava

molt unida a la sogra, Noemí –la seua Rut, la primera vegada que va quedar embarassada, deia que si era nena li posarien Noemí, veges la pobreta, tant que ho va desitjar i tres avortaments i un xiquet que va nàixer mort: això la va matar, que no la faena, com diuen els malpensats–, i va dir d'anar-se'n amb ella. I les dues dones se'n van anar a Betlem; un poblet tan menudiu i mira si hi han passat coses, abans i ara mateix, caguendena, i com que allà no tenien res de res, Rut va dir d'anar a espigolar rere els segadors, cosa que vol dir arregar les espigues que cauen a terra, que no són de ningú. I l'amo de la finca on segaven els segadors era un home que es deia una cosa així com *Booz*, o *Poos*, o una cosa de semblant, maleïda memòria, i ho va saber i va manar als segadors que havien de deixar caure més espigues de les que s'escapen sense voler, per alimentar aquelles dues dones. Des d'aleshores, explicava Rut, la seua Rut, tots els camperols del món han de saber que la fruita que cau a terra no és d'ells, sinó del primer que hi passe. I l'obligava a deixar-la a terra, on sovint es podria, o alimentava bestioletes, perquè qui ha d'anar fins al mas a collir les sobres que cauen perquè estan massa madures? Excepte les figues, que quan cauen, mecasendena, són les més bones.

L'àvia ho cantava, en veu baixa, tota picardiosa:

La figa, per a ser ben bona,
ha de tenir tres senyals:
bigarrada, secallosa
i tocada pel pardal.

Doncs figues o no figues, si tocava el terra era per als desnodrirs i els pobrets del món.

—I què en faran ells, si no són ací al mas per collir-ho?

—Ho sap Déu nostre Senyor, que és qui ho ha de saber.

Com pot un discutir amb un creient? Si totes les guerres del món s'han fet perquè els uns creuen unes coses i uns altres unes altres. De fet, no és així: les guerres es fan per diners, per petroli, per interessos, pel gas, per diamants, però perquè les tropes s'escometen les unes a les altres, cal que s'odien, i aleshores els capellans de les diferents religions comencen a dir que ells van en nom de Déu i que els enemics no en tenen, de Déu. O en tenen un que és un impostor. Això quan anàvem a quatre grapes i grimpàvem als arbres i ara que tenim Internet.

Tot de sobte eren a la porta de l'hospital, Verge dels Lliris, i el Roig va haver d'interrompre els seu divagar mut, que darrerament pensa massa, com tots els vells. Poc trellat que li'n queda, mecasenlou.